

Адрес: ул. „Кръстьо Сарафов, 24, 1164, София
Адрес за кореспонденция: п.к. 325, София 1000
тел. / факс: +359 2 943 11 23
www.zazemiata.org е.л. поща: info@zazemiata.org

Позиция на За Земята относно междинната версия на “Национален план за възстановяване и устойчивост”

Изготвили:

Генади Кондарев

Радостина Славкова

Светослав Стойков

Станислав Малчев

Д-р Михаил Михайлов

Благодарим, че Правителството уважи настояването ни за споделяне на [междинна версия](#) на Националния план за възстановяване и устойчивост (НПВУ), което заявихме в [позицията си](#) при консултацията относно първоначалната версия. Настоящата версия дава по-пълна представа за планираните мерки/проекти и отделните бюджети. С настоящата позиция се надяваме да допринесем за още по-добър финален вариант на документа.

Освен все още валидните ни бележки от позицията по първи вариант, тъй като не всички бележки са взети предвид, допълваме следните:

НПВУ все още не разглежда използваните средства като заеман капитал (публичен дълг) на ЕС. Въпреки, че в плана попадат предимно проекти, които са необходими и най-често отдавна планирани, т.е. Те има възможност да отговорят на критериите на ЕК за устойчивост и разумно използване на евросредства. Все пак, как се очаква България да допринесе за покриване на този публичен дълг обратно и не е ли добре това да е тема и да е поне загатнато в плана?

Дебело подчертаваме, че общите ни впечатления са, че в плана попадат предимно отдавна планирани и належащи проекти. Т.е. неща, които в по-голямата си част щяха да се случат така или иначе - с бюджетни или европейски средства. Без да искаме да засегнем някого с прекалена мнителност, но откровено ни притеснява, че има риск с тези нови средства от ЕС да се освободи допълнително ресурс от националния бюджет, който както всички знаем, се харчи далеч по-непрозрачно. Ако това се случи, е възможно ефектът за устойчивото развитие постигнат по линия на плана и европейските фондове, да бъдат неутрализиран от други проекти и харчове, които няма да отговорят на правилата за устойчивост. Ще се радваме, ако правителството ни убеди, че съмненията ни са неоснователни. Една оценка колко силно е подкопан националният бюджет покрай

всички непредвидени разходи около кризата с пандемията би била убедителна, за да не останем с впечатление, че се освобождава ненужно пространство за пръскане на средства.

Това би дало отговор и на следващата ни бележка, а именно: Петгодишният план е на стойност 12 млрд лв. Това са грубо по 2.4 млрд. допълнително в икономиката годишно. Мултиплициращите и разливащите ефекти в плана не са засегнати и моделирани. Все така отсъства връзка с еврофондове и национален бюджет. Например в програмата за енергийна ефективност в сградния фонд не става ясно как средствата се допълват с още европейски и национални пари, независимо, че има поне две програми от новата многогодишна финансова рамка, които предвиждат средства за мерки по сгради и за реновиране, а отделно е ясно, че са нужни национални и привличане на частни средства, за да се достигне темпът на обновяване на сгради по линия на инициативата Вълна на обновяване. Може ли правителството да обясни дали ще избегнем ситуация, в която сега ще се вложат маса средства, които дори не са наши и след няколко години, когато средства за възстановяване вече няма, няма да сме в ситуация на допълнително причинена инфлация, породена от прекомерно нараснали доходи при темп, които не можем да поддържаме? Как се предвижда да се тушира този риск?

Огромни средства се залагат предимно в строителство на инфраструктура и за сгради като обичайни мерки, които се правят и без това. И за пореден път средствата за развитие на човешкия ресурс изглеждат съпоставимо твърде малки.

Цитат: “Общата стойност на заделения по Плана ресурс за реализация на новите енергийни проекти е от порядъка на 300 млн. лв., но заедно с частните инвестиции, очаквани да бъдат мобилизирани по проектите, сумата надхвърля половин милиард лева.” **Коментар:** Това е доста малък лост за привличане на частни инвестиции в енергийни проекти. Става дума за по-малко от 50% частни инвестиции в този случай. Надяваме се, че има добра обосновка по линия на държавна помощ за проектите.

Коментар: Предвидени са ваучери за обучения? Защо ваучерите не са в Програмата за човешки ресурси 2021-2027? Как се съотнасят и допълват планираните разходи тук към кохезионните фондове? **Предложение:** Предлагаме да се предвиди и осигуряване на ваучери за онлайн обучение в международни онлайн платформи - така наречените MOOCs? Все повече хора в страната се справят добре с чуждестранните езици, особено с английски. Платформи като edX.org, Coursera и Udemy предлагат отлични лицензирани курсове по теми, които все още не се преподават у нас - инженерни, инсталаторски, управленски, специализации. Има разнообразие от обучения за много знание, от което България спешно се нуждае в този глобален свят, за да може хората да учат през целия живот, да градят силни биографии и да имаме предприемачество, Най-важното предимство на тези онлайн обучения е, че носи световно ниво на обученията, на по ниска цена и без нужда хората да излизат от дома си - ученето става пред екрана на компютъра.

НПВУ предвижда (Реформа 5) свързана с търговия със сертификати за произход. Това е положителна посока, но тя се губи доста като връзка с други документи и е с неясни срокове за приложение. През февруари например с огромно закъснение спрямо публикуването на същия документ от ЕК, беше публикуван и План за реформа на електроенергийния пазар, където такава реформа не беше описана. Тук е важно да разграничим, когато на различни места в плана се говори за мощности от ВЕИ, че правим разграничение между ВЕИ за собствено ползване и ВЕИ за свободния пазар, които могат да се случат със сертификатите за произход. Благодарение на сертификатите за произход ще могат да се осигурят по-добри стимули за развитие на ВЕИ без това да товари потребителите през крайната цена. Но тук настояваме да се предвиди какво прави България при по-голям интерес за развитие на ВЕИ отвъд предвиденото в ИМПЕК например? Т.е. Имаме ли готовност и желание да идем отвъд 30% ВЕИ в електроенергийния микс към 2030? И с какви инструменти контролираме този път ръста на мощностите, за да гарантираме гладкото им навлизане в системата - може би въвеждане на cap-and-trade и търгове за капацитет?

Налага се да се отвори възможността за присъединяване на по-големи капацитети от ВЕИ и по още една причина - ИМПЕК предвижда близо 70% дял на ядрената енергетика към 2040г. На всички е ясно, че нова ядрена мощност не може да се случи у нас. Следователно предвид, че нова ядрена мощност няма как да се случи, а старата ще бъде пред затваряне дори след изтичане на удължените период на експлоатационен живот, целия ядрен дял към 2040 всъщност ще трябва да бъде заместен - най-разумно е това заместване да стане с интеграция на ВЕИ включително с повече сътрудничество на регионалните енергийни пазари.

Защо е вписано, че присъединяването на АУЕР към международното тяло AIB трябва да стане като кандидатстване чак след една година? Какво не е покрито като условие? До колкото научихме, такава заявка вече е подадена - следва планът да се актуализира.

Проектите за зелен водород - нека се обвържат с ЕК инициативата за Водороден гръбнак на ЕС - понеже на картата с проектите за Hydrogen backbone липсваме до 2040г. Предпочитаме Бг да е част от концертирани международни инициативи, които ще държат на по-високи стандарти и прозрачност в една толкова нова и ключова инициатива. И напомняме, че НПВУ е с финансиране до 2025г. Много водородни технологии няма да са пазарно развити до тогава, така че не бива да правим огромно впускане във водородни приключения без предварителен разчет. Че предварителен разчет няма, е ясно от проекта, който предвижда да свърже с газопроводи всички централи от комплекса Марица Изток, както и ТЕЦ Бобов дол.

Железниците се предвижда да се оборудват с нов подвижен състав, но това няма да привлече пътници от самосебе си - каква реформа предвиждате за стимулиране на повече граждани да се качат на железницата и да загърбят автомобилния транспорт,

което освен, че пести емисии ще спести и много човешки живот по линия на намалени инциденти на пътищата и подобро човешко здраве?

Нашите коментари проект по проект:

Проект 6 Повишаване на иновационния капацитет на Българската академия на науките (БАН) в сферата на зелените и цифровите технологии.

Коментари: Проектът звучи приемливо, макар да няма нищо, което да не трябва да е предвидено за реализация и без този план. Бюджет от 47.4 млн лв е доста малък принос към общото финансиране на БАН като имаме предвид колко имаме да гоним като дял от от БВП инвестиран в наука и иновации.

Цитати: Повишаване на иновационния капацитет на Българската академия на науките (БАН) в сферата на зелените и цифровите технологии

- Съвет по иновативни материали и зелени технологии, - Съвет по ресурсна ефективност и кръгова икономика, - Съвет по информационни и комуникационни технологии.

Коментар: Няма никакви заложи конкретни изследователски подобласти и приоритети за развитие у нас. Не е ясна дефиницията на зелени технологии - има опасност да се класират неща, които просто са с лепнат етикет "зелено" (надяваме се поне адекватно да се прилагат правилата на таксономията). Добре е да се зложат умни индикатори все пак и да се дадат гаранция, че се стремим към развитие на приложни проекти и технологии.

Проект 7: Програма за публична подкрепа за развитие на индустриални паркове и подобряване на инфраструктурната им свързаност

Коментар: Отново се залага изключително на изграждане на инфраструктура и сякаш не е помислено достатъчно кой и как ще пълни тези паркове. Не бихме си позволили да дадем черно-бяла оценка на този проект, особено предвид, че някои от индустриалните паркове у нас се управляват от разумни и прогресивни хора. Надяваме се, че управлението на новите паркове ще се осъществи на конкурентен принцип и няма да бъде дадено на "наши хора". Добре е че са зложени лимити на някои неща - например 2-лентов път до 10 км; Има индикатори, което е напредък спрямо първата версия на плана:

1. Създадени и функциониращи 4 индустриални парка с изградена инфраструктура и енергийни връзки; 2. Договорена сума от бюджета по компонент 1; 3. Договорена сума от бюджета по компонент 2; 4. Привлечени поне 4 значими инвеститори в индустриалните паркове.

Проект 8: Икономическа трансформация

3) Подобряване на енергийната и ресурсната ефективност, увеличаване използването на възобновяеми енергийни източници и подобряване на капацитета на МСП във връзка с прехода към кръгова и нисковъглеродна икономика.

три фонда: Фонд 1 – Технологична модернизация - 400+570 млн лв (ЕС:частно)

Фонд 2 – Зелен преход - Направление 1 Декарбонизация 250 + 237.5 млн (ЕС + частно фин)

на МСП ще бъде осигурена възможност за придобиване на активи, свързани с инсталиране на системи за електрическа енергия от ВИ за собствено потребление, в комбинация със съоръжения за локално съхранение на произведената енергия с прекъсваем и неравномерен режим на работа. Предвид времевия хоризонт на Плана за възстановяване и устойчивост, може да се очаква кандидатите да бъдат компании, които въвеждат съоръжения за производство на ВЕИ за собствено потребление с неравен и периодичен режим на производство на електроенергия (слънчева фотоволтаична енергия, вятър и др.) като се има предвид, че такива проекти имат конкурентно предимство по отношение на инвестициите, насочени към продажби на пазара на електроенергия на едро. Пилотната схема ще бъде фокусирана върху проекти за съхранение на електрическа енергия в комбинация с PV генератор със съотношение на мощност не повече от 1: 2 (батерия към генератор) и планирана продължителност на изходната мощност най-малко за 1 h. От схемата са изключени акумулатори за съхранение на електроенергия за превозни средства (електромобили и др.), които се предвижда да бъдат подкрепени по други проекти.

Направление 2 Кръгова и нисковъглеродна икономика

предоставяне на подкрепа за оптимизация и внедряване на екологични решения и технологии, както и изграждане на капацитет за по-ефективно управление, намаляване и преработка на генерираните в производството отпадъци на предприятията от въглеродно интензивните икономически дейности в сектор С Преработваща промишленост на българската икономика.

Насоченост на подкрепата: МСП с икономически дейности в сектор С Преработваща промишленост, генериращи емисии на парникови газове;

Коментар: Тук само бегло се споменава стремежът към дейности, свързани с кръговата икономика и управлението на отпадъците, а се говори отново предимно за намаляване на парниковите емисии, което е чудесно само по себе си, но не е единствената предвидена посока в този проект. Може ли да се дадат примери за производства с елементи на управление на материалните ресурси, които да са в рамката на дейностите по кръгова икономика, за да е сигурно, че всички разбираме по един начин това, което четем! Първият проблем тук е липсата на ясна дефиниция за кръгова икономика на национално ниво, и какви са индикаторите по които един проект ще се идентифицира като кръгов. Вторият проблем е насочването на средства единствено към сектор Преработваща промишленост, което ограничава неимоверно потенциала за подпомагане и развитие на кръгови модели в икономиката на страната.

Фонд 3 – Дигитализация - 250 + 21 млн (съотношение на ЕС към частно финансиране - **Коментар:** Това изглежда пренебрежимо малък лост за привличане на частни инвестиции, редно е да се обясни)

Бенефициент. Министерство на икономиката

Цитати:

6.2. Индикатор/и за ефект - (НБ - наблюдават се търсените индикатори за инсталирана мощност/капацитет и за спестени емисии).

Фонд 2 Зелен преход -

Направление 1 Декарбонизация Спестявания на емисии CO₂ - Начална стойност – 2 [2021] - Междинна стойност – 1 141 tCO₂ [2025] - Междинна стойност – 2 853 tCO₂ [2026] - Крайна стойност – 5 707 tCO₂ [2027] Номинален капацитет на инсталираните съоръжения за съхранение - Начална стойност – 2 [2021] - Междинна стойност – 529 kW Battery power [2023] - Междинна стойност – 1323 kW Battery power [2024] - Крайна стойност – 2645 kW Battery power [2025] Виж архивен файл Dosie Battery Storage Направление 2 Кръгова и нисковъглеродна икономика Дял на МСП с икономически дейности, генериращи емисии на парникови газове от сектор С Преработваща промишленост, възползвали се от публична подкрепа за ресурсна ефективност - Начална стойност – 0.27% [2020 година] - Междинна стойност – 0.87% [2023 година] (70% от крайната стойност) - Крайна стойност – 1.25% [2024 година] Виж файл NF_OsnPok_2018, лист 'Carbon intensive'

13. Проектът допринася ли за изпълнението на целите и приоритетите, определени в Интегрирания национален план „Енергетика и климат“? Ако отговорът е „да“, моля, опишете как.

Проектът ще допринесе и по Измерение 2.4. „Вътрешен енергиен пазар“, като насърчи потребителите да произвеждат, съхраняват и използват произведената от тях електрическа енергия.

3) Около 200 млн. евро инвестиции за насърчаване комбинирането на нови ВИ с локални съоръжения за съхранение на електрическа енергия в зависимост от подходящото технологично решение за съответните проекти (общо около 200 MW).

Коментар: Отсъствието на дейности за насърчаване на принципите на кръговата икономика се потвърждава напълно от заложените индикатори - никой от които не е свързан с управление на потоци от отпадъци или екодизайн на продукти, които да позволяват многократна дълготрайна употреба на продуктите и материалите, тяхната повторна преработка или биоразградимост! Одобряваме, че са заложени индикатори за спестени емисии и индикатори за енергия, макар че дори повече прецизност няма да е излишна, ако може да се гарантира максимална полза от всяко вложено евро в проектите.

Проект 9: Енергийна ефективност в сграден фонд

Програмата ще допринесе за изпълнение на Специфичните препоръки Съвета на Европейския съюз, отправени към България от 9 юни 2019 г. и от 20 май 2020 г. по отношение на изпълнение на целите за енергийна ефективност в сградния сектор,

Коментар: Започва с много неактуални цели от ИНПЕК. А защо са неактуални? Защото всички досега заложили цели в проекта са вече остарели и ще предстои да бъдат актуализирани с приетите по-високи ЕС цели за спестяване на емисии. Предвид че ЕС одобри повишена цел за пестене на емисии на парникови газове до 2030 от 40% на 55%. Така сегашната 0% цел за България в рамките на ЕСТЕ и извън ЕСТЕ вероятно също няма да остане в този вид;

Цитат: диверсификация на източниците и маршрутите на доставките на природен газ; модернизиране и разширяване на газопреносната инфраструктура; преодоляване зависимостта от внос на енергийни ресурси, чрез използване на местните ресурси (в т.ч. и въглища);

За създаване на стимули за увеличаване нивото на битова газификация в страната, в Министерство на енергетиката се изпълнява проект „Мерки за енергийна ефективност при крайните потребители на природен газ“ (DESIREE) – 10.9 млн. евро грант по Международен фонд „Козлодуй“. Целта му е да се стимулира битовата газификация, като се подпомогне първоначалната инвестиция на около 10 000 домакинства (фиксирана такса 30% от стойността на допустимата инвестиция и 100% такса за присъединяване, но не повече от 1000 евро на домакинство за системи с високоефективни котли и не повече от 1200 евро на домакинство за системи с кондензационни котли) за присъединяване към съществуващата газоразпределителна мрежа.

Коментари: Правителството трябва да забрави за думите въглища и изкопаем газ в рамките на обществено финансиране - изкопаемите горива вече нямам абсолютно никакво оправдание да бъдат финансирани с обществени средства. Въглищата си отиват с ускорени темпове, а светът осъзна и че за изкопаемата газ вече мина времето, в което можеше да се класифицира като преходно гориво. Извън този коментар в рамките на здравия разум, допълваме и следните конкретни неща:

1. Одобряваме таваните на инвестиция на отделните мерки, но няма ясно свързани финансови инструменти, нито механизми за доплащане, ако някой иска по-амбициозни мерки и може да си позволи да доплати. Тези неща спешно трябва да се предвидят като възможности - т.е. Разработване на механизъм за доплащане и разработване на безлихвени финансови инструменти за n-години

2. Липсват ясни реформи за преодоляване на пречките пред проектите за реновиране - съгласие за етажната собственост, задължение за поддръжка, какво правим с неплатежоспособни обитатели, какво правим с полупразните сгради?

3. 100% грант остава, макар и в ангажимент да се излащат обратно средствата към фонда за Декарбонизация - как? Само за обществените сгради ли се отнася това връщане или и за частните? Има ли обсъждани механизми вече? Има ли смислени предложения на масата? Защото както е в момента звучи като ще платим, а после ще го мислим. Абсолютно не подкрепяме идеята за 100% грант и никакво самоучастие, освен ако няма ясен механизъм как след това, например през данъци, ще

има възможност това финансиране да се върне към бюджета. Евентуален компромис е при подход стъпка по стъпка е допустимо мерки като изолация да се финансират изцяло, но това трябва да включва договор с домакинствата да изпълнят последващи мерки по сградата, в които да вложат собствени средства - например пълна смяна на дограма, ВЕИ за електроенергия или отопление, вентилация, други мерки за ЕЕ. Пак наблягаме, че този План ангажира публичен дълг, които всички ще връщаме след това в рамките на ЕС! Кога трябва да се върне този обществен дълг. Фонда за декарбонизация всъщност ще връща ли тези средства към ЕС и донорите/заемодателите? Нека това бъде засегнато и разяснено в документа!

Отново при обновяването на жилищни сгради се допуска (по изключение) достигането на енергиен клас С, което не отговаря на целите на Европейската вълна на обновяване. Искаме този текст да отпадне и най-ниското ниво на амбиция да достига горните нива на клас Б, ако се предвижда възможността за приемане на действия в рамките на подхода стъпка по стъпка.

Приоритизацията на жилищни сгради с класове на енергопотребление от Е, F, G е похвална, но това не би следвало да изключва от достъп до програми за енергийна ефективност и живущи в сгради отговарящи на клас D или C, желаещи да достигнат близко до нулево потребление на енергия. За тях поне финансови инструменти (с малък грантов елемент) следва да се предвидят.

Стъпка в правилната посока е заявената реформа, въвеждаща "Обслужване на едно гише" при извършването на енергийно обновяване. Макар и закъсняла такава е и информационната система - Създаване на информационна система за дигитализиране на данните по администриране и контролиране на процеса по обновяване. При натрупания опит от изпълнението на Националната програма за саниране срокът от 2 г. за реализацията ѝ изглежда ненужно завишен. Важно е да бъдат осигурени различни нива на достъп за собственици, но също и публичен за изследователи, анализатори, кандидат-сгради и собственици. Необходимо е и използването на отворени данни.

Цитат: "Програмата е в съответствие и с Приоритет 4 „Кръгова и нисковъглеродна икономика“ на Националната програма за развитие: България 2030."

!!! Кръговата икономика, включително предотвратяване и рециклиране на отпадъци – Изпълнението на програмата няма да: i) доведе до значително увеличаване на генерирането, изгарянето или обезвреждането на отпадъци, с изключение на изгарянето на нерестицируеми опасни отпадъци, ii) доведе до значителна неефективност при прякото или непрякото използване на който и да е природен ресурс на всеки етап от неговия жизнен цикъл, които не са сведени до минимум чрез адекватни мерки; iii) причини значителна и дългосрочна вреда на околната среда по отношение на кръговата икономика.

Коментар: Къде ѝ е кръговостта? Няма я в специфичните цели, нито има заявки/цели за повторна употреба на материали, за използване на естествени такива или без токсични примеси, позволяващо последващото им рециклиране, а не депониране или изгаряне като опасни отпадъци. Управлението на строителните отпадъци у нас в момента не предполага кръговост. България е до никъде в постигането на целта от 70% рециклиране на строителни отпадъци към 2020г и това не може да се избягва като тема повече. Имаме потоци от материали при обновяването материали - бетон, мазилки, плоско стъкло, рамки и дограми - трябва да е цел максимално малък процент да завършат на депата, а сега е точно обратното. Имаме и огромно количество отпадъци от парчета изолации при разкрояването по време на СМР. Тази тема поставихме още при първите наченки на програми за обновяване с евросредства за периода 2007-2013 и до днес не виждаме предприети действия цели два програмни периода по-късно! Кръговата икономика приложена в сферата на строителството и реновацията на сгради и системи предполага прилагането ѝ от най-ранен етап, т.е. от фазата на дизайн, преминавайки през жизнения цикъл на сградата, включително поддръжката ѝ, и завършва с планирани действия за превръщането на вложените в нея материали и суровини в нови продукти по възможност без намаляване на качеството им. За целта е нужно да бъдат изградени методики, по които да бъдат обучени специалисти, внедрени в проектантските бюра.

Цитат: Защитата и възстановяването на биологичното разнообразие и екосистемите – Изпълнението на предвидените в програмата мерки няма да бъдат: (i) значително вредни за доброто състояние и устойчивостта на екосистемите; или (ii) вредно за състоянието на опазване на местообитанията и **видовете**, включително тези от интерес за Съюза.”

Коментар: Все още няма приета методология за опазване на защитени видове - прилепи, бързолети, кукумявки, керкенеци и тн. при енергийно обновяване на жилищни и нежилищни сгради. За тези видове градската среда и жилищата са се превърнали в среда на обитаване, която бива увредена при извършване на мерки за енергийна ефективност. Настояваме за приемане на методология и осъществяване на:

- предварителен мониторинг и оценка за наличието на защитени видове на етап обследване на сградата
- съобразяване на строително монтажните дейности с периодите им на гнездене и отглеждане на поколение
- компенсаторни мерки - поставяне на къщички за защитените видове в близост до предишните им обитания.

Въпрос: “Програмата за ЕЕ в сграден фонд ще спазва принципа да не нанася значителна вреда („do no significant harm” /DNSH/ principle) и ще осигури ефективно прилагане на този принцип, доколкото е възможно, като вземе предвид Регламента за таксономията.”

Това означава ли, че няма да има опити да се слагат нови газови бойлери или котли по линия на тези средства?

Проект 10: Програма за финансиране на единични мерки за енергийна ефективност в еднофамилни сгради и многофамилни сгради, които не са свързани към топлопреносни и газопреносни мрежи.

Цитат: - Подмяна на съществуващи отоплителни уреди с термopомпи с висок клас на ефективност (A++ и по-висок, съответно със SCOOP 4,6 или повече) в сгради, които не са свързани към топлопреносни и газопреносни мрежи. Максималният размер на безвъзмездното финансиране на отделно домакинство се предвижда да е 50% от стойността на термopомпата, но не повече от 1 050 лв., а за домакинство, което получава енергийни помощи – 100% от стойността на термopомпата, но не повече от 2 100 лв. - Изграждане на слънчеви системи за БГВ Максималният размер на безвъзмездното финансиране на отделно домакинство се предвижда да е 50% от стойността на системата, но не повече от 1 250 лв., а за домакинство, което получава енергийни помощи – 100% от стойността на системата, но не повече от 2 500 лв.; - Доставка и монтаж на фотоволтаични системи до 3 kW Максималният размер на безвъзмездното финансиране на отделно домакинство се предвижда да е 50% от стойността на системата, но не повече от 4 000 лв., а за домакинство, което получава енергийни помощи – 100% от стойността на системата, но не повече от 8 000 лв. Инсталираните машини и съоръжения трябва да бъдат нови – „втора ръка“ не са допустими за финансиране. Едно домакинство може да кандидатства само за една от трите мерки.

Краен бенефициент (ползвател) на помощта ще бъдат български домакинства – очакваме да се включат 10 680 домакинства, от които 2 670 получаващи енергийни помощи.

Общ размер на финансирането за периода – 20 млн. лева.

Физически капитал (закупуване на машини и съоръжения) – 100%;

Договорени финансови средства: - Начална стойност – 0 [30.09.2021] - Междинна стойност – 2,8 млн. лв. [31.12.2021] - Междинна стойност – 14 млн. лв. [30.06.2022] - Крайна стойност – 20 млн. лв. [31.12.2023] Договорените финансови ресурси ще бъдат разпределени между общинските администрации, **които не са** със занижено качество на въздуха (виж т. 8.2 по-долу) съгласно определени установени критерии. След това общините ще идентифицират крайните бенефициенти (домакинства) на общинско ниво.

Коментар: Добре замислен проект. Чудесно е, че са заложени тавани за отделните видове мерки. Ресурсът ще допълва ОПОС и ПОС, вероятно и PPP / Развитие на регионите, и LIFE, където в момента действа финансиране през общини за подобни мерки. Все пак ресурсът е пренебрежимо малък и има известна неяснота дали има елемент на финансов инструмент или допълняемост с ФИ.

Сумите предвидени за конкретните мерки също не предполагат предоставяне на системи с високо качество и висок клас енергийна ефективност.... Специално за термо помпите сумата ще е достатъчна за един климатик в стая, вероятно произведен в Китай и с ниски енергийни характеристики.

Нужно е да бъдат прецизирани техническите характеристики на заложеното оборудване. В момента, конкретни технически характеристики са заложи единствено за термопомпи и то само чрез SCOP рейтинг олицетворяващ сезонен коефициент на ефективност в условия на отопление. Препоръката ни е да се заложи и минимален сезонен коефициент за ефективност в режим на охлаждане (SEER).

Също така, е нужно да се изготви и въведе работеща система следяща качеството на изпълнение (монтаж), последващата поддръжка (минимум 2 г., а най-добре поне 5 г.), и мониторинга на постигнатите спестявания, от независима институция. Жизненоважно за успеха на проекта е реалното понижаване на енергийните разходи на домакинствата. Този ефект не би могъл да се постигне единствено с внедряване на активни мерки за енергийна ефективност - Термопомпи + климатици са оптимално ефективни в добре изолирана сграда. Мерки касаещи качеството на сградната обвивка е силно препоръчително да предшестват предвидените в мярката мерки. Без тях съществува сериозен риск да се повишават сметките за ток за отопление. Следва да се изясни в коя програма или мярка ще може да се предостави такава подкрепа, както за енергийно бедните, така и за останалите граждани.

Смятаме, че дори мерки, насочени към енергийно бедни домакинства е добре да съдържат минимално съфинансиране от тяхна страна - 5-10%, което да може да бъде покрито и чрез безлихвени заеми и разсрочено във времето. Друг "наследен" проблем на програмата са и силно ограничаващите критерии за получаване на "целева помощ за отопление", поради което само най-тежко засегнатите от енергийна бедност граждани получават достъп до подкрепа.

Този ресурс се насочва към общини, които не са със занижено качество на въздуха, т.е. Това ще е ресурс за малките общини, които не мерят за чистота на въздуха. Индикаторите за спестени емисии могат да бъдат ориентировъчно пресметнати. Само до 2023г! Съветът ни е този проект да увеличи бюджетът си поне десетократно за сметка на газовата инфраструктура в комплекс Марица Изток. На едно място е 33 млн, а в проекта е 20 млн? Как и защо?

Проект 11: Енергийно ефективни общински системи за външно изкуствено осветление (ВИО)

Цитати: Основните дейности са свързани с: • Демонтаж на съществуващи осветители, проводници и кабели; • Доставка и монтаж на нови осветители, проводници и кабели; • Доставка и монтаж на съоръжение/я за производство и съхранение на електрическа енергия от възобновяеми източници за собствено потребление в системата за ВИО; • Извършване на строително монтажни работи, пряко свързани с реконструкцията на системата/ите за външно изкуствено осветление; • Демонтаж на съществуващи средства за управление, доставка и монтаж на нови средства за управление, измерване и контрол, с възможност за надграждане и разширение, в т.ч. въвеждане или свързване към съществуваща система за автоматизация и управление на системата за външно

изкуствено осветление; • Изготвяне на технически/работен проект; • Строителен надзор; • Авторски надзор; • Управление на проекта и публичност.

Индикатор/и за резултат Брой сключени договори за БФП: 200

6.2. Индикатор/и за ефект Годишни енергийни спестявания в крайното потребление на енергия - Начална стойност – 0 MWh/г. [30.06.2021] - Междинна стойност – 0 MWh/г. [31.12.2021] - Междинна стойност – 0 MWh/г. [30.06.2022] - Междинна стойност – 34 286 MWh/г. [31.12.2022]* - Крайна стойност – 201 314 MWh/г. [30.06.2024] Допълнителни индикатори: Годишни намаления на емисиите на CO₂ – 237 550 т./г 3 . Годишни спестявания на средства – 13 765 060 евро/г. Брой хора, които се възползват от подобрената енергийна ефективност – население и посетители на общините в България – 7 млн. *Срокът за изпълнение на проектите е 18 месеца.

В периода до 2020 г. част от общинските администрации в България са подменили системите си за външно изкуствено осветление по други програми, чрез използване на ЕСКО модел за финансиране или със собствени средства. Настоящият проект ще надгради и допълни съществуващата програма за финансиране на мерки за енергийна ефективност в улично осветление, като ще използва средствата за модернизиране на системите за външно изкуствено осветление на общинските администрации, чиито проекти са в пълна проектна готовност (80 бр.). Натрупаният опит ще бъде използван за подготовка на проекти за модернизация на системите за външно изкуствено осветление на още 120 общини в страната.

Коментар: Не сме убедени, че този вид проекти трябва да се финансират грантово, а всъщност по ЕСКО модел. Напоследък българските общини засияха с нови LED лампи, но ако ресурсът за това е безплатен, се опасяваме, че това просто ще нареди проекти, дори там, където не са нужни или ще ги прераздуе. Общинското осветление е добре да се изгражда там, където се постига спестяване, което да изплаща вложеното. Там където има този ефект има място и за пазарни проекти - т.е. ЕСКО. Нека не убиваме постигнатото по ЕСКО модели с поредни 100% грантови схеми. Тези над 300 млн могат да идат за по-смислени проекти. Например за дофинансиране на проект 10. Наблюдава се също тенденция да се слагат слънчеви панели на улично осветление на места, където има достъпна мрежа. Такива компоненти са напълно безсмислени в среда с изградена мрежа. Нараства тенденцията да се слага осветление и там, където е абсолютно ненужно - оето от търсен полезен ефект, прераства в създаване на светлинно замърсяване и накрая риск да не можем да поддържаме изграденото, когато за това средства няма да има. Отказът от ЕСКО и желанието да се премине към финансиране по този план са още по-озадачаващи, защото и в този случай имаме публичен дълг, който трябва да се върне. Мултиплициращия ефект за икономиката е също неясен, макар че има възможности да се използват технологии на местни производители. Застъпваме се за отпадане на този проект от списъка на НПВУ!

Проект 12: ДИГИТАЛНА ТРАНСФОРМАЦИЯ И РАЗВИТИЕ НА ИНФОРМАЦИОННИТЕ СИСТЕМИ И СИСТЕМИТЕ РЕАЛНО ВРЕМЕ НА ЕСО В УСЛОВИЯТА НА НИСКОВЪГЛЕРОДНА ЕНЕРГЕТИКА

Цитат: Подпроект 9 Система за динамично наблюдение на преносните възможности – с все по-голямото разпространение на ВЕИ и тяхното неравномерно разполагане на територията на страната изискват динамично следене на потоците на застрашените електропроводи и своевременно предприемане на корективни действия. Това налага въвеждането на система за динамично наблюдение, включваща доставка и монтаж на сензори и метеостанции, както и софтуер за наблюдение и оценка на преносната способност на тези електропроводи. 3. Бенефициер Електроенергиен системен оператор (ЕСО) ЕАД

...възстановяване и устойчивост е в размер на 467 000 000 лева от общите разходи по проекта. Предвижда се участие на ЕСО ЕАД във финансирането на проекта със собствени средства в размер на до 9 % от общата стойност. Собствените средства ще гарантират цялостното изпълнение на заложените цели.

Индикатор/и за резултат - Увеличаване на капацитета за присъединяване на нови възобновяеми мощности към ЕЕС с поне 4000 MW Начална стойност – 2021 - 0 MW Междинна стойност – декември 2024 - 2000 MW Крайна стойност – юни 2026 - 4000 MW - Увеличаване на междусистемния капацитет за пренос на електроенергия чрез по-добро използване на съществуващите активи с поне 1000 MW Начална стойност – 2021 - 0 MW Междинна стойност – юни 2025 - 500 MW Крайна стойност – юни 2026 -1000 MW

Коментари: Смятаме, че технологичната реформа в системата на ЕСО е от огромно значение за осигуряване на възможности за включване на все по-висок дял ВЕИ в системата. Но смятаме също, че България заложи абсолютен минимум като потенциален дял на ВЕИ е електроенергийната система към 2030. Сумата е огромна, успехът на приложените мерки ще предреши цялата декарбонизация на сектора в следващите две десетилетия. Смятаме, че проектът трябва да въвлече чуждестранни експерти и да бъде добре координиран и оценен с ENTSO-E и да има прозрачна и публична обратна връзка дали заложените мерки са достатъчни, дали няма да блокират допълнително развитие и огъвкавяване на системата в следващото десетилетие и дали с тези средства не може да се постигне дори по-висок дял на заложените цели за капацитет на преносната мрежа. Още веднъж - наистина приветстваме проекта, но с годините се е формирало недоверие между НПО и структурите в енергетиката и не приемаме лесно за чиста монета подобни проекти, дори когато са на пръв поглед доста издържани. Много добър паралел може да се направи с други проекти, в които разходите са обосновани като средни разходи за подобен тип проекти от други държави. Подобна обосновка на заложените бюджетни би била от полза и тук. Смятаме, че този проект трябва да върви заедно с проект за огъвкавяване на електропреносните мрежи и за умни мрежи за средно и ниско напрежение, за да се даде възможност за по-добра интеграция и на малките ВИЕ проекти

в системата, които най-често се включват в разпределителната мрежа. Средства за такъв проект могат да дойдат от проект 13 или проект 11, които смятаме, че не бива да се финансират

Проект 13: Проектиране, изграждане и въвеждане в експлоатация на инфраструктура за пренос на водород и нисковъглеродни газообразни горива за хранване на електроцентрали и други потребители във въглищни региони в Р България

Цитат: да се използва за пренос на нисковъглеродни газообразни горива и техните смеси в различни съотношения (водород, биогаз, природен газ). В тази връзка инфраструктурата ще бъде свързана със съществуващата газопреносна мрежа на „Булгартрансгаз“ ЕАД, като Подобект 1 ще бъде свързан и с IGB (Интерконектор „Гърция-България“), осигурявайки възможност за доставки на нисковъглеродни газообразни горива, в т.ч. водород, и за други потребители, като по-малки промишлени и административни обекти и битови потребители (домакинства).

ОБЩА ПРОГНОЗНА СТОЙНОСТ: 243 995 273.55 ЕВРО = близо 500 млн лева, 69% за сметка на механизмът, другите за Булгартрансгаз!

Индикатор/и за ефект Целеви потребители (електрически централи), използващи водород, нисковъглеродни газообразни горива и техните смеси, бр. - Начална стойност – 0 [2022 година] - Крайна стойност – 4 [2026 година]

Коментар - Що за ефект и индикатор са 4 присъединени централи? Ако има газови централи, че ще са само част от мощностите в Марица Изток (МИ), а не всички, само и само за да се угоди на всички! Идеята за газова централа, която не използва отпадните топлини е да е само върхова - тя ще е малка мощност и е добре да се финансира след разчет и в свободния пазар да е част от “merit order”.

Коментари: Изцяло фокус върху МИ - спасяването на МИ не е въпрос на запазване на горивни мощности. Дори няма заложен капацитет от ВЕИ и инсталации за производство на водород. Възможно двойно предназначение на тази инфраструктура - идеята е инфраструктурата да работи заедно с мрежата за пренос на природен газ, по която без преустройство не може да се транспортира повече от 10% водород в смес с въглеводородите, за които е предназначена. Количествата биогаз пък у нас остават пренебрежимо малки и няма гаранция, че това ще претърпи съществени промени в близко бъдеще. Идеята на този проект е да се доставя изкопаем газ до МИ, а не да се произвежда водород на място. Инвестицията е огромна и напротив - заплашва да блокира смисленото развитие на зеления водород в бъдеще, поради прекалено силния икономически интерес на газа, ако проектът се осъществи. Правителството просто иска някой отвън да финансира проект за газифициране на ТЕЦовете. При това газифициране на всички ТЕЦ в комплекса, където се намира още един ТЕЦ, свързан с Христо Ковачки - Брикел. Кратките заложене срокове, говорят, че плановете са вече на лице в кабинета и

вероятно са в опасно напреднал етап. Да не говорим, че вече се направиха проекти под носа на цяла България и на ЕК, без обществени консултации и за сметка на българския данъкоплатец като Турски поток, който упорито назоваваме Балкански. [Недоумение за журналиста от Капитал Ивайло Станчев](#) поражда и дължината на предложените газопроводи. От една страна се казва, че новите газопроводи искат да се свържат към съществуващата газопреносна мрежа, както и до бъдещия интерконектор с Гърция, които се намират на около 20 км от МИ, а проектът цели 125 км. нови тръби. ТЕЦ Бобов дол вече е поискал да бъде свързан с близкия магистрален газопровод (на 3-4 км), докато планът за възстановяване предвижда 50 км газопровод. **Според нас този проект няма място в плана за възстановяване и не е от полза за прехода към нисковъглеродна икономика.** Дори нивото на средствата, заложили за управление са толкова малко, че говори, че вече е свършена повечето работа и интересът е в това тръбите да дойдат като подарък. България трябва да направи оценка и моделиране как да се случи развитието на зеления водород в идните десетилетия. Комерсиално зрели технологии не се очакват преди средата на десетилетието, а финансирането е точно до тогава. Т.е. Ако говорим за водород, по-скоро в този план има за място за изследователски проекти и стратегии за оценка и развитие, а не за реални проекти, какъвто този изобщо не е. Средствата могат да се използват по-разумно за алтернативи. Наливането на средства в газ рискува да оскъпи енергетиката дългосрочно! Дори няма ангажимент за използване на задължителен микс от 10% зелен водород с тази мрежа!

Специално се обръщаме към заетите във въглищния сектор и към профсъюзите. Потенциалното газифициране на комплекса означава някакво спасяване на централите и то на висока цена дългосрочно, но никакво спасение на работни места и осигуряване на поминък на съкратените. Горивото ще идва отвън, което значи затваряне на ММИ, а броят работници необходим в един ТЕЦ на газ е минимален. Така средствата, които днес трябва да идат за смислени алтернативи, преквалификация и нови форми на заетост, ще бъдат наливани уж за спасяването на един енергиен комплекс, който е важен именно заради поминъка, който дава на един регион. Газифицирането на комплекса формално спасява ТЕЦовете, но унищожават икономически региона. Залагането на развитие на енергетика, базирана на ВЕИ и енергийна ефективност от друга страна ще осигури многократно повече работни места, възможност за развитие на малки и средни предприятия и мултиплициращ ефект за икономиката.

За Земята се обявява категорично против финансирането на този проект! Нека средствата бъдат пренасочени към реновиране и подмяна на отоплителните инсталации, базирани на ВЕИ, в домакинствата!

Проект 14: Схема за подпомагане на пилотни проекти за производство на зелен водород и биогаз

Цитати: Специфичните цели на проекта са: Определяне на стратегическа рамка за действие за идентифициране на потенциала, възможностите и предизвикателствата чрез

провеждане на консултации със заинтересованите страни; Разработване на пилотни проекти, позволяващи въвеждането на зелен водород и биогаз с приложение в индустриални производства, както и с цел бъдещото им използване в транспорта и за производство на електрическа и топлинна енергия; Създаване на клъстер от знания и решения за производството на възобновяеми газове, приложението им за секторна интеграция, с цел да стимулират иновационната дейност чрез популяризиране, обмен на знания и опит, трансфер на знания, изграждане на платформа с база данни за знания и иновации, разпространение на информация и сътрудничество между предприятията. 3.

Бенефициент. Предприятия

4. Времеви график за изпълнение на проекта, вкл. дейности, етапи 1. Провеждане на консултации със заинтересованите страни за приложимите технологии за производство на зелен водород и биогаз: II тримесечие на 2021 г.; 2. Разработване на концепция и условия за кандидатстване за подкрепа по проекта: III тримесечие на 2021 г.; 3. Провеждане на подбор на проектни предложения и сключване на договори: IV тримесечие на 2021 г. и I и II тримесечие на 2022 г.; 4. Изпълнение на проектите: до III тримесечие на 2026 г.

Индикативен финансов ресурс - 40 000 000 евро* . Очакваното европейско финансиране със средства от Инструмента за възстановяване и устойчивост е в размер на 20 000 000 евро от общите разходи по проекта. 20 000 000 евро ще бъдат осигурени от бенефициентите при максимален интензитет на помощта до 50%.

6.1. Индикатор/и за резултат Инсталирани мощности за производство на зелен водород
Начална стойност – [2021] - 0 MW Междинна стойност – [2024] - 7 MW Крайна стойност – [2026] - 17 MW
Производство на зелен водород Начална стойност – [2021] - 0 т/г.
Междинна стойност – [2024] - 1000 т/г. Крайна стойност – [2026] – 2 000 т/г.
Производство на биогаз Начална стойност – [2021] - 0 ktOE/г. Междинна стойност – [2024] - 14 ktOE/г.
Крайна стойност – [2026] – 28 ktOE/г.

Коментар: Проектът е разумно разписан и целите са реалистични. Тук наистина става дума за зелен водород и за зелени въглеводороди. Има нужда от допълнително разписване като визия за развитието на технологията + гаранция за прозрачно и конкурентно набиране на проекти. Препоръчваме включване на количествени индикатори за биогаз, подобно на индикаторите за зелен водород. Склонни сме да подкрепим увеличаване на бюджета с до 100%, ако се гарантират по-добре конкурентните принципи и отпадне някой от ненужните проекти с голямо финансиране.

Проект 19: Цифровизация в железопътния транспорт чрез модернизация на системите за безопасност и енергийната ефективност по жп направления от основната и широкообхватната TEN-T мрежа

Цитати: - Намаляване себестойността за 1 МВтч електроенергия, консумирана в обектите на ДП НКЖИ, чрез изграждане на фотоволтаични централи в районите на жп гари.

Брой изградени соларни паркове

- Начална стойност – 0 бр.– [2021 г.]

- Междинна стойност – 120 – бр. соларни паркове – [2024 г.] - Крайна стойност – 180 бр. соларни паркове [I-во шестмесечие на 2026 година]

Брой гари с внедряване на ново LED осветление - Начална стойност – 0 бр. 2021 г. -

Междинна стойност – 70 бр. – [II-ро шестмесечие на 2024 година] - Крайна стойност - 120

бр. – [I-во шестмесечие на 2026 година]

Коментари - Брой гари снабдени с панели не може да бъде индикатор - ами ако сложим по едно панелче на гара и приемем че сме готови? Настояваме да се включат индикатори за количество инсталирани мощности и количество произведена енергия за собствена консумация, както и ценови индикатор за максимална цена, която ще се инвестира на киловатпик инсталирана мощност, за да е сигурно или някакво обвързване с пазарните ценови трендове. ЖП транспортът е с доста предвидима и постоянна консумация на ел енергия и може да усвои доста добри количества енергия произведена за собствени нужди. Тези нужди от една страна трябва да намаляват с въвеждане на по-ефективни машини и подновяване на тяговия парк, от друга ще се увеличават с тенденцията да се залага на повече ж/п/ транспорт в бъдеще. Ако се обвърже със смислени индикатори и се въведе достатъчно конкурентност при подбора на проекти, това има потенциал да се превърне в един от най-смислените проекти в този план. Настояваме ж.п. Транспорта да се обвърже със 100% използване на електроенергия от ВЕИ като съпътстваща реформа. Смислено е частта със соларните паркове да се отдели в отделен проект или под-проект в този план. Потенциалът с неизползвани площи в районите на гарите е огромен - стари индустриални терени, покривно пространство на гарите и на навесите над пероните - всичко това е разумно да се оползотвори възможно най-скоро. Дори ЛЕД осветлението е по-ефективно ако може да бъде захранвано с прав ток направо добит от соларите. Може да има отделен под бюджет или самостоятелен проект за тази инвестиция, ако се заложат планираните мощности за инсталиране още от сега. За тези две мерки виждаме огромен потенциал и за ЕСКО договори, ППЧ и аукциони за инсталиране на мощност или доставки на енергия от ВЕИ.

Въпрос: Защо финансираме най-субсидирания транспортен сектор с публичен дълг?

Проект 44: Повишаване на енергийната ефективност и модернизация на материалната база и въвеждане на иновативни технологии за лечение на населението на опорни държавни и общински лечебни заведения

Цитат: Бюджет: 578 947 268,08 лв. – европейско финансиране, изцяло европейско финансиране, Основните дейности, които се предвижда да се изпълнят в рамките на

проекта са: - Извършване на паспортизация на сградния фонд; - Изпълнение на мерки за саниране и енергийна ефективност; - Обновяване и модернизиране на асансьорните съоръжения; - Създаване на системи за обезвреждане на опасни болнични отпадъци и битови отпадъци; - Обновяване и модернизация на ел. инсталациите, ВиК и ОВК инсталации; - Изграждане на системи за производство на кислород за медицински цели; - Закупуване, монтаж и пускане в действие на иновативна апаратура за опорни общински лечебни заведения и опорни лечебни заведения с над 50 % държавно участие в капитала. Дейност 1 „Извършване на СМР и мерки за енергийна ефективност“

В рамките на дейност 1 ще бъдат осъществени интервенции в инфраструктурата на опорни държавни и общински лечебни заведения чрез извършване на реконструкция, ремонт, преустройство и подобряване на достъпа за лица с увреждания до сградите, обект на интервенция. За целта дейността ще бъде реализиран като две отделни поддейности:

Поддейност 1.2.: „Разработване на технически и работни проекти за извършване на СМР“

В резултат от изпълнението на поддейност 1.1 и изготвените материали ще се пристъпи към подготовка на технически и работни проекти за извършване на съответните СМР за реализиране на предвидените мерки за енергийна ефективност. В допълнение към мерките за енергийна ефективност, в изготвените технически и работни проекти ще бъдат включени части за обновяване и модернизиране на асансьорните съоръжения, обновяване и модернизация на ел. инсталациите, ВиК и ОВК инсталации, изграждане на системи за производство на кислород за медицински цели. Ще бъде изготвено и техническо задание за изграждане на системи за производство на кислород за медицински цели.

Поддейност 1.1.: „Извършване на паспортизация на сградния фонд“

Поддейност 1.5. Цялостна реконструкция на старата сграда на ЦКБ към МИ МВР и доставка на оборудване.

Поддейност 1.6. Изграждане ??? Модернизиране и оборудване на Болница за продължително лечение и рехабилитация.

Изграждане на лечебно заведение към МИ МВР, което да осигури грижа за хора с увреждания, хронично болни, лица със специфични нужди и терминално болни пациенти.

Дейност 2 „Осигуряване на иновативна медицинска апаратура“

Коментар: В частта енергийна ефективност проектът е естествено продължение на сериите заложи мерки за енергийна ефективност в сгради от проектите в стълб Зелена България. Очевидно просто се гони зелен и климатичен компонент. Индикаторите за пестене на енергия и за инсталирани мощности ВЕИ липсват (както и планове за ВЕИ мерки изобщо) - моля да се въведат. Просто не са заложи индикатори за пестене на енергия, емисии и средства. Няма ВЕИ в болници, а болниците с постоянната си консумация са идеални за инсталиране на малки ВЕИ за собствена консумация и дори за системи за съхранение на енергия, което може да бъде жизнено важен back-up за болниците в случай на нарушени енергийни доставки. В една болница може да се прилагат системи и за производство на електроенергия и на топлина и охлаждане от ВЕИ

- солари за БГВ, фотоволтаици, батерии, използване дори на биомаса, LED осветление, умни ОВК системи, вентилация с рекуперация.

Защо има само индикатор “Реализирани СМР в сгради и блокове на МИ-МВР в гр. София и гр. Баня”, ами болниците в Хисаря и Варна, обхванати от проекта? Индикаторът 1-3 реализирани СМР нищо не значи. Споменатият индикатор “енергийна ефективност” с междинна стойност от 35 и крайна стойност от 79 не значи нищо и е абсолютно изваден от контекст. Кой енергиен клас ще достигнат сградите след енергийното обновяване? Другият индикатор “-12% намалени разходи за енергия” отново не звучи обосновано.

За сравнение, енергийните сметки на УМБАЛ „ЦАРИЦА ЙОАНА – ИСУЛ“ са намалени от 1,8% до 1,7% от общите разходи на болницата след като ВЕИ инсталации и енергоспестяващи мерки бяха изпълнени по проект STACCATO през 2013-2014 година с европейски средства, като само със системата за енергиен мениджмънт бяха постигнати 40% енергийни спестявания и срок на възвръщаемост на инвестицията от по-малко от 1 г., но не трябва да се забравя, че е необходимо месечно заплащане по абонаментен договор за поддръжка и анализ на данните, същото важи и за слънчевата термална и фотоволтаична инсталации. Състоянието на инсталациите след повече от 5 г. е установено като добро и водещо до очаквания годишен ефект.

Макар в началото да се говори за 4 обекта - Болница Централна Клинична База (ЦКБ) - многопрофилна болница за активно лечение в град София и три болници за продължително лечение и рехабилитация – в Хисар (в която дори има кинозал за до 200 души?!), в Баня, във Варна не става ясно къде ще се реализират мерките за енергийна ефективност (поддейност 1.4). Същият въпрос важи и за дейност 2 “Осигуряване на иновативна медицинска апаратура“. Защо ли в описанието на проекта не се споменава, а само в поддейностите 1.5 и 1.6, за плановете за цялостна реконструкция на стара сграда на МВР болницата в София и за изграждане на лечебно заведение (сграда?!) в болницата за продължително лечение и рехабилитация в Баня?

Силно се надяваме, че наистина цялото население на Р. България ще има достъп до обещаната подобрена болнична инфраструктура с проекта.

Не сме съгласни с твърдението, че не са изпълнявани подобни проекти! Вече дадохме пример с болница ИСУЛ, но има и значителен списък с обновени ДКЦ, поликлиники и МБАЛ в цялата страна със средства от ФЕЕВИ, ЕСКО договори и тн.

Анализ на предложените от правителството на Република България мерки в направление „Правосъдие“ от План за възстановяване и устойчивост (2021-2025)

Общ преглед

Независимо от спецификите на всеки проект, включен в предложението „План за възстановяване и устойчивост за периода между 2021-2025 г.“ от страна на правителството на Република България, могат и трябва да бъдат открити следните няколко общо черти, с които всички от тях се характеризират едновременно:

Впечатление прави открояващото се секторно финансиране на проекти по пера,

напомнящо целеви политики, изработвани от експертите в министерствата, въпреки че наименованието на проектната стратегия съдържа думата „план“. Категорично направеното от правителството предложение не може да бъде разглеждано като план, а по-скоро наподобява стратегия с набелязани мерки. Липсват крайни цели, подчинени на ясни принципи, вече предварително заложи от Европейската комисия. Налице е разминаване между тях и поставените от настоящото правителство крайни цели.

Второ, поради спецификата на догонващо развитие в социално-икономически план в развитието на Република България в сравнение с по-богатите държави-членки на ЕС, предложеният план е нужно да преследва не просто икономическо възстановяване поради ефектите на COVID-19, а създаване на предпоставки за по-бърз икономически растеж и създаване на конкурентни предимства, които именно устойчиво да гарантират задържането на създадения растеж в средносрочен и дългосрочен аспект. За българската икономика годишно увеличаване от 3% на БВП е абсолютно недостатъчно и следва мерките да бъдат използвани като инструмент за постигане на годишен икономически ръст от поне 5-6% от БВП. Бедността, неравенството и липсата на умения са отчетените от ОИСП проблеми, които България трябва незабавно да започне да разрешава, за да бъде конкурентна и да се развива по-бързо. Липсата на реформи в тази посока беше причина да бъде отказано членство на страната в тази организация в началото на 2021 година. От горе казаното следва да се извлекат критерии за ефективност на мерките по плана, които да се ползват за оценка на ефективността на проектите.

Трето, българското правителство вече има достъп до програми, финансирани с европейски средства по отношение на свързаността и по-конкретно създаването и подобряването на инфраструктурата. „Зелена“, „иновативна“, „справедлива“ България следва да заема по-голям дял спрямо стълба за свързаност в плана, тъй като това могат да бъдат конкурентните предимства на страната. Свързаността се финансира и с национални бюджетни средства. Тя е догонваща и не следва да се ползва с цели 22% от предвидените средства. **В стълба „Свързаност“ са включени и дългогодишни проекти в областта на правосъдието, които разглеждаме по-долу.**

Преглед на направените проектни предложения в областта на цифровизация на правосъдието

Проект: „Укрепване, доразвитие и надграждане на Единната информационна система на съдилищата“.

Коментари: Прави впечатление, че планът разписва и поставя цели за ново допълнително съдържание и нови функционалности на Единната информационна система на съдилищата чрез две обособени обществени поръчки без предварителен правен анализ. Задължително би следвало да бъде съчетано с предварителното правно проучване за законодателните възможности за внасяне на нужните промени в Гражданския процесуален кодекс. Липсва предварителна политика, разглеждаща

подробно желаната реформа, а засяга близо 50% от съдебните граждански производства в районните съдилища. Този момент още тук предвещава нужното внасяне на промени и допълнителна работа след въвеждането на промените в системата, което е потенциален източник на нови обществени поръчки и корупция.

Неясни остават последващия изпълнителен процес и достъпа до електронна информация за осъдения длъжник и неговите кредитори. Този етап следва заповедното производство, веднъж след като едно лице бъде осъдено да плати на своите кредитори. След съдебното решение на етап заповедно производство процесът отново остава аналогов и хартиен. Заключение то ни е, че проектът води до половинчатата реформа.

Неясни остават желаните функционалности, касаещи предложената медиация като възможност и предхождаща процеса. Каква ще е нейната роля? Каква е визията и как следва да се провежда в рамките на едно електронно производство? Единствено чрез обмен на документи и даване на достъп на медиатора? Настояваме това да се изясни и обоснове!

Липсва анализ на нуждите от техническо обезпечаване на нуждите на съдебната власт от набавяне на компютри. Цените от 1,800 лв. с ДДС за един брой лаптоп е добре да бъде осъществена, както в други проекти в плана са приложени пазарни примери. В противен случай тази цена може да се възприеме като завишена. Видимо от сходни поръчки по други проекти на ВСС, ВАС и Прокуратурата, както ще видим и по-долу. Не е нужно техниката да бъде от най-висок клас и/или с високи показатели, тъй като следва да се ползва за писане на документи, ползване на уеб-базирана система. Възможно е разходът да бъде намален с до 50%. Но оставаме отворени за обосновка - може би в цената се включва софтуер, някаква поддръжка, някакви аспекти на кибер сигурност.

Не можем да не отбележим, че близо 70% от средствата за този проект са предназначени за закупуване на нова техника. Подобни действия не допринасят за принципите и целите на този план – развитие и устойчивост, които да допринесат за ръст на БВП. Напротив, За такъв набор от дейности следва по-скоро да се използва бюджета на Висшия съдебен съвет и средства по европейски програми. Застъпваме се за отпадане на този проект от НПВУ!

Проект: „Доразвитие на информационните системи на съдилищата за достъп на граждани и юридически лица до е-услуги и е-правосъдие“.

Коментари: Пренасянето на съдебния процес, свързан с търговски спорове в електронна среда и създаването на възможности за други производства да бъдат осъществявани частично и/или напълно онлайн е реформа, която засяга освен органите на съдебната власт, най-вече гражданите. Последните биват представлявани от защитници, които не са включени в проектите чрез обучения и семинари, които да бъдат организирани в сътрудничество с Висшия адвокатски съвет. Това създава огромен риск от

невъзможност за упражняване на новите възможности, от допускане на грешки и/или пропуски в хода на производствата, неудобство за страните и др. под. Важен акцент следва да бъде и развитието на уменията на кръга от лица, които се очаква да боравят със системата, както и още на този етап да се заложат изисквания за надеждност и лесна и интуитивна среда за ползвателите.

Отново липсва предварителен правен анализ, но е налично планиране на процеса и задачите, което създава несигурност по отношение на резултата. Възможно е да възникне нужда от преработка и забавяне в изпълнението.

Проект: „Цифровизация на ключови съдопроизводствени процеси в системата на административното правораздаване“.

Коментари: Липса на сравнителен икономически и финансов анализ, който да оправдае заложените високи разходи. Каква е цената за осъществяване на сходен проект в други страни-членки на ЕС? Как са определени заложените прогнозни цени, след като едва през първата фаза на проекта ще се проведе проучване как цифровизацията е проведена в други страни-членки?

Липсва каквато и да е информация по отношение на закупуването на техника (компютри и др.) за обезпечаване на административните съдилища – цена, количество, технически параметри. Обявена е единствено прогнозна цена от близо 1 млн. лева. Това носи висок риск от корупция и/или нагласена обществена поръчка.

Проект: „Трансформация на съществуващата в Прокуратура на Република България информационна и комуникационна инфраструктура (ИКИ) в нов тип - отказоустойчива, резервирана, производителна и защитена“.

Отново се наблюдава използване на средствата за набавяне на техника, но този път една работна станция е в размер на 1188 лв. с ДДС, за разлика от 1800 лв., в сравнение с други проекти от плана за цифровизация на правосъдието.

Проект: „Подобряване на качеството и устойчивостта на политиките в сферата на сигурността и противодействието на корупцията“.

Коментари: Проектът не отговаря на нуждите за противодействие на корупцията, тъй като не МВР е органът, който установява и разследва корупцията съгласно местното законодателство. Следва съдържанието да бъде преработено, тъй като се отнася единствено до изграждане и подобряване на системи за наблюдение и информираност, добавяне на нови източници на информация за нуждите на МВР.

Проект: „Въвеждане на способности за алтернативно разрешаване на спорове (АРС) в съдебната система в България - пилотно въвеждане на задължителна съдебна медиация; доизграждане на мрежата от съдебни центрове във всички окръжни райони на страната“.

Коментари: Неправилно отъждествяване на медиация и алтернативно разрешаване на спорове, което може да се окаже подвеждащо. Медиацията е един от множеството методи на алтернативното разрешаване на спорове. Би следвало най-първо да се разгледат различните възможности за разрешаване на спорове по извънсъдебен ред, тъй като медиацията не е приложима към всички хипотези.

Неясно е паралелното осъществяване на реформата с останалите проекти за електронизация на съдебните производства и имплементирането на задължителна първоначална медиация към центровете към районните съдилища. Извън представения план пък се осъществява реформа на съдебната карта, чрез която се прехвърля компетентност по граждански дела от районните към окръжните съдилища на първа инстанция. Реално се създава риск от хаос в системата. Отново липсва правен анализ, но има план за изпълнение. Създават се множество предпоставки за последваща преработка на проектите и/или възникване нуждата от нови.

Други проблеми на плана в частта свързана с Правосъдие и проекти и реформи в сферата:

- Не се обезпечават целият кръг от лица, обхванат от планираните промени – адвокати, граждани, прокурори и държавни служители от други институции като Държавна агенция „Национална сигурност“ и др., с информация и умения за работа в електронна среда след въвеждане на новите възможности;
- Проектите не са в изпълнение на планирани реформи, а изпреварват правния и финансовия анализ. Тепърва ще бъде изследвана нужната правна рамка и реалните възможности за промени. Финансовите разходи на този фон изглеждат подозрително завишени.
- Няма данни проектни идеи да са били обсъдени с обществеността и експертите-юристи в областта, както и всеки заинтересуван. Мерките се представят единствено в светлината на изпълнение на критичните към съдебната власт препоръки, което е съмнително предвид липсата на дискусия.
- Липсват проекти за развиване на умения и знания на съдии, прокурори и следователи. Дори не се споменава нуждата от осигуряване на тясна специализация на магистратите, от което страда качеството на българското правосъдие.
- Липсват проекти в посока обезпечаване нуждите на Държавна агенция „Национална сигурност“ за борба с прането на пари, което е пряко свързано с борбата с корупцията в страната. Нужно е обезпечаването на служители, създаването на експертиза, законодателна реформа за реална свързаност с други икономически субекти като търговските банки, както и реално сътрудничество с Прокуратурата и НАП, закупуване на специализиран софтуер и много др. САД „Финансово разузнаване“ остава осакатена единица в рамките на ДАНС. Изключително важен неизпълнен ангажимент от страна на централната власт е разписаната в приетия през 2018 г. закон за мерките срещу изпиране на пари и

правилника по приложението му възможност за тридесетте задължени лица по чл. 4 ЗМИП да уведомяват ДАНС по чл. 72 ЗМИП за случаите на установено пране на пари по чл. 2 от същия закон чрез електронно криптирано общуване. Това е възможност, която би улеснила неимоверно най-вече финансовите институции, които имат вменена от правото на ЕС стопанска роля да опазват финансовата система от средства, придобити от извършени престъпления, вкл. измами, корупция, търговия с влияние, данъчни нарушения и др. под. Системата би следвало да обвързва задължените лица, САД ФР ДАНС, Прокуратура на Р България (част от която са следствените отдели), за да могат да си комуникират бързо, сигурно, ефективно. Електронизацията на този процес ще доведе до оптимизиране на хилядите преписки и възможност за контрол и мониторинг на системата, последващ анализ и рязък скок в преобразуването на уведомленията в прокурорски преписки и последващи досъдебни производства. Успешно работещ пример и модел на системата може да предложи белгийското законодателство. Такъв проект ще би тласнал технологично и банковия сектор в страната. България изпълнява план за реформи във връзка с присъединяването си към Евроната от 01.01.2024 г., но подобна стъпка не е застъпена и не се изпълнява.

- Липсва връзка със сектор „Образование“ за обезпечаване на програми за специализация на завършили юристи и магистрати в сфери, които драстично биха повишили качеството на работата на общественения сектор и правораздаването. Към настоящият момент е налична една единствена магистърска програма по право на ЕС. Липса на програми за защита на личните данни, медицинско право, алтернативно разрешаване на спорове, противовъздействие на корупцията и прането на пари и измамите и много други.

Общо взето препоръките ни са свързани с компенсиране на горе-изброените дефицити. Както се казва “Отговорът на задачата е скрит в условието.”

Аспект “Здравеопазване”

Предвид, че прилагането на този План произтича от понесените негативни последици във връзка с пандемията от COVID-19 съвсем естествено е кризата в здравеопазването да има централна роля в този план. Планът залага предимно на мерки свързани с материалната база, мерките като цяло са на парче и често се губят взаимовръзки между процесите и реформите в сектора. За това си позволяваме набор от коментари, свързани комплексно в приложението на плана.

I. Бележки по СТЪЛБ 1: „ИНОВАТИВНА БЪЛГАРИЯ“ – 25,8% в област „Образование“:

Коментари: В областта на образованието са набелязани част от проблемите без да бъдат представени конкретни решения, сред които, но не единствено:

а) Онлайн и електронно обучение: по време на пандемичната криза цялостно се наложи активно използване на онлайн комуникацията в различните сектори на живота ни, особено в образованието. Докато, логично, на фокус бе основното и средно образование, висшето такова остана извън обсега на политическия, медийния и изобщо обществения поглед. Някои специалности като специалност „Медицина“ изискват присъствена форма на обучение. Такава не може да бъде реализирана предвид създалата се кризисна обстановка. Студентите нямаха възможност за присъствено обучение, което наруши ритъма на занятията и качеството им. Подобни хипотези поставят много въпроси при евентуални бъдещи предизвикателства пред образователната система, независимо дали говорим за тази и/или други специфични специалности. Не се предвижда някаква част от средствата за възстановяване да се разходят за създаването на план и условия за непрекъсваемост на образователния процес във висшето образование, което следва да е сред първостепенните цели.

Практическите занятия могат да бъдат организирани в симулационни зали. Вече е налична една добра практика в МУ-Плевен, където студентите имат възможност да посещават лаборатория за обучения в среда за виртуална реалност.

б) Дефицит на медицинските кадри: по време на COVID-19 пандемията на преден план се разкри огромният дефицит на медицински кадри, което пряко засяга националната сигурност и чието решение се крие частично в сектор „Образование“. Професионално направление „Здравни грижи“ остава нежелано от кандидат- студентите и тук причините са различни, сред които основната остава недобро финансово възнаграждение при реализацията им на пазара на труда. Стимулирането на студентите следва да започва още от студентската скамейка с използването на напр. на финансови стимули като стипендии, освобождаване от такси за приетите с държавна поръчка лица и др. под. Към момента всички административни функции, с които медицинските специалисти биват натоварвани изискват компетентности, които те не са усвоили и не владеят в достатъчна дълбочина, поради което поддържането на актуална учебна програма, компютърна материална база, реализирането на проект за създаване на компютърната грамотност и повишаване на дигиталните умения на специалистите е крайно нужна. Електронизирането и дигитализирането на здравеопазването ще се сблъска с липсата на изградени умения у специалистите.

Следваща възможна мярка може да бъде възприемането на политика на устойчиво ресурсно обезпечаване чрез преквалифициране на наличния немедицинския персонал в болниците (напр. санитарни) във висш медицински (специалисти по „Здравни грижи“). Този проект би бил в унисон с общеевропейската инициатива „Преквалифициране и повишаване на квалификацията“ (Reskill and upskill).

Трето предложение е реализацията проект за профилирана подготовка в структурите на средното образование в сферата на „Здравеопазването“ и „Общественото здраве“ в унисон с промените в наредба № 7 от 2016 г., тъй като в България липсва професионално средно образование, завършващо с I-III степен, както за технически и икономически гимназиални специалности.

II. Бележки към СТЬЛБ 4: СПРАВЕДЛИВА БЪЛГАРИЯ – 16,9% в област „Здравеопазване“:

Най-малко финансови средства са предвидени за стълб „Справедлива България“, в който е включен и сектор здравеопазване. Този план има за цел да преодолее последствията от здравната криза, която нанесе COVID-19, но въпреки, че здравната система бе най-натоварена през изминалата година, за нея несправедливо са отделени най-малко средства предвид другите стълбове.

Проект № 44 „Повишаване на енергийната ефективност и модернизация на материалната база и въвеждане на иновативни технологии за лечение на населението на опорни държавни и общински лечебни заведения“:

Предвидените средства са предназначени единствено за МИ – МВР гр. София и гр. Баня като не обхващат други лечебни заведения, с което не се осъществява финансиране на широк кръг от такива и съответно не може да бъде обхванат и широк кръг от населението. Медицинския институт към МВР е с тесен обхват на лица, които могат да се ползват от предоставяните медицински услуги, тъй като е ведомствен. Следва подобно решение да се бюджетира по различен път - за предпочитане национален бюджет.

Препоръки:

- Да се финансира възстановяване на поне едно инфекциозно отделение/ клиника, с интензивен сектор, в някоя от столичните общински болници.
- Средствата да бъдат пренасочени към общинските лечебни заведения и ДКЦ, до които достъп имат повече нуждаещи се граждани за подобряване на тяхната материално-техническа база, вкл. по отношение на енергийната ефективност.

Проект № 45 „Създаване на център за обучение и развитие на център по иновативна неврорентгенология в България“:

Оценяваме положително идеята за създаване на подобен център и считаме, че ще допринесе за ранното диагностициране и превенцията на социално значими заболявания.

Проект № 46 „Модернизация и развитие на психиатричната помощ в България“

Оценяваме положително така направеното предложение на проект.

Проблемите, които се визират в него са от кардинално значение за системата на

здравеопазването и следва да бъдат реализирани, но имаме следната допълваща

Препоръка: съставяне на политика и проекти за превенцията на психичното здраве, обвързано с финансирането по НПВУ, тъй като подобряването на материалната база не е достатъчно условие за изпълнение на нужния набор от политики по отношение на психичното здраве.

Проект № 47: „Създаване на национален регистър (база данни) за проследяване на онкологичните заболявания“:

Оценяваме положително така направеното предложение на проект и явно високото му значение за общественото здраве, но изразяваме резерви по отношение на неговото финансиране по линия на обществен дълг в рамките на НПВУ, тъй като намираме за нецелесъобразно това да се случва със средства от ЕС, вместо този дълго отлаган национален регистър да бъде реализиран посредством националния бюджет.

Предложение: целесъобразно и подчинено на принципите, заложи от Европейската комисия е финансирането на отделения/ клиники по вътрешни болести, инфекциозни болести, пулмология и фтизиатрия, реанимация и интензивно лечение, което ще изпълни целта за устойчивост и развитие.

Проект № 48: „Развитие на националната система 112 и изграждане на нова система за приемане на спешните комуникации и управление на ресурсите към службите за спешно реагиране, базирана на единна платформа, с цел подобряване на услугата Единен европейски номер 112 на територията на Република България“:

Оценяваме положително така направеното предложение за проект, който се явява необходим и релевантен на плана за устойчивост и поставените от него цели. Но отново си задаваме въпроса дали нямаше да се случи и без наличието на НПВУ.